

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

1 Hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain muuttaminen

1.1 Huomiot muutosehdotuksista

1.1.1 Käyttövelvoite

Voimassa olevan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016, tukipalvelulaki) 5 §:n nojalla viranomaisella on velvoite käyttää 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua viestinvälityspalvelua, jonka avulla käyttäjäorganisaatio ja käyttäjä voivat lähettää toisilleen sähköisiä viestejä ja jota hyödyntäen asiakirja voidaan antaa tiedoksi sähköisesti tai postitse. Lisäksi tukipalvelulakiin esitetyn uuden 8 a §:n mukaan käyttäjäorganisaation olisi käytettävä viestinvälityspalvelua sen sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä.

Esitetyn 8 a §:n yksityiskohtaisten perustelujen (s. 86) mukaan käyttäjäorganisaation tulisi pääsääntöisesti käyttää viestinvälityspalvelua osana sähköistä tiedoksiantomenettelyään. Säännöksen tarkoituksena on, että käyttäjäorganisaatio myös hyödyntää viestinvälityspalvelua mahdollisimman kattavasti antaessaan asiakirjoja sähköisesti tiedoksi. Säännöksellä ei ole kuitenkaan tarkoitus rajata viranomaisen mahdollisuutta hyödyntää myös muita sähköisiä tiedoksiantotapoja tarkoituksenmukaisissa tilanteissa, vaan esimerkiksi tietoturvallisuuden, henkilön tavoittamisen tai muun vastaavan syyn vuoksi voi olla yksittäistapauksessa tarkoituksenmukaisempaa käyttää muuta sähköistä tiedoksiantotapaa, vaikka tiedoksiannon vastaanottaja olisi viestinvälityspalvelun käyttäjä. Viestinvälityspalvelun käyttäminen sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä tarkoittaisi perustelujen mukaan sekä päätösten tiedoksi antamista sähköisesti suoraan viestinvälityspalvelussa että sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003, asiointilaki) uudeksi 19 b §:ksi ehdotettavaa menettelyä, jossa käyttäjäorganisaatio antaa päätöksen tiedoksi sähköisesti omassa asiointipalvelussaan, mutta lähettää siitä ilmoituksen viestinvälityspalveluun.

Tullin käsityksen mukaan sääntely velvoittaisi viranomaisen tarjoamaan tiedoksiantoon Suomi.fi-viestejä sekä toimittamaan tiedoksiannon ensi sijassa Suomi.fi-viesteihin tai niitä hyödyntäen silloin,

kun tiedoksiannon vastaanottaja on Suomi.fi-viestien käyttäjä. Tullin käsityksen mukaan lakiesitys ei kuitenkaan rajoittaisi viranomaisen mahdollisuutta tarjota Suomi.fi-viestien rinnalla sähköistä tiedoksiantoa viranomaisen asiointipalvelussa ilman Suomi.fi-viestien hyödyntämistä. Säännöksen perusteluihin olisi hyvä avata, että viranomaisella olisi jatkossakin oikeus tarjota asiointipalveluissaan Suomi.fi-viestien ohella sellaisia sähköisiä tiedoksiantoja, joissa ei hyödynnetä Suomi.fi-viestejä. Tulli pitää tärkeänä, että viranomainen voi toimittaa tiedoksiannon sähköisessä asiointipalvelussaan myös sellaiselle asiakkaalle, joka ei ole Suomi.fi-viestien käyttäjä. Tullin sähköisiä asiointipalveluja käyttävien yritysasiakkaiden enemmistö ei ole Suomi.fi-viestien käyttäjiä.

1.1.2 Poikkeuslupa

Viranomaisella on voimassa olevan tukipalvelulain mukaan viestinvälityspalvelun käyttövelvoite ja lisäksi uuden esitetyn sääntelyn mukaan viranomaisen on käytettävä viestinvälityspalvelua sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä. Viranomaisen käyttövelvollisuutta ei ole rajattu henkilöasiakkaisiin kohdistuviin tiedoksiantoihin.

Voimassa olevan tukipalvelulain 7 §:n mukaan tukipalvelun käyttöön veloitettun on käyttövelvollisuudesta poiketakseen haettava velvollisuudesta poikkeamista kyseistä tukipalvelua tuottavalta palvelutuottajalta. Myös esitetyn uuden 7 §:n 1 momentin mukaan käyttäjäorganisaation olisi haettava poikkeusta käyttövelvollisuudesta palvelutuottajalta, jos se ei käytä tukipalvelua. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 85) mukaan käyttäjäorganisaation olisi haettava poikkeusta käyttövelvollisuuteensa, jos se pääsääntöisesti käyttäisi jotakin muuta palvelua sellaiseen toimintaan, johon tukipalvelu on tarkoitettu käytettäväksi.

Esitetyn 7 §:n 2 momentin mukaan poikkeus käyttövelvollisuuteen voitaisiin myöntää, jos käyttäjäorganisaation on teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua. Voimassa olevan tukipalvelulain esitöissä (HE 59/2016 vp, s. 41) on todettu, että käyttövelvollisuudesta poikkeamisen perusteita tulisi lain tarkoitus huomioon ottaen tulkita suppeasti. Käyttövelvollisuudesta poikkeamisen on oltava säännöksessä tarkoitetuista syistä objektiivisesti arvioiden välttämätöntä. Tekniset ja toiminnalliset syyt voivat tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei tukipalvelu täytä sellaisia olennaisia palvelun laadun taikka muun toiminnallisuuden vaatimuksia, joita käyttäjäorganisaatio tehtävänsä suorittamiseksi tarvitsee.

Esitetyn lain perustelutekstin mukaan (s. 35, 36) ”Suomi.fi-viestien käyttöliittymän on arvioitu olevan puutteellinen suhteessa yrityskäyttäjien ja -viestien tarpeisiin. Palvelu ei esimerkiksi mahdollista yrityksen puolesta asioinnin rajaamista asiakohdaisesti yrityksen sisällä tai esimerkiksi tilanteessa, jossa yritys käyttää tilitoimistoa. Nimenkirjoittaja tai valtuutuksen saanut pääseekin nykytilassa käsittelemään kaikkia yritykselle lähetettyjä tai sen lähettämiä viestejä, mikä on koettu ongelmalliseksi. Suomi.fi-viestien on arvioitu palvelevan nykytilassa lähinnä yksinyrittäjiä tai pienyrityksiä, jossa nimenkirjoitusoikeudellinen hoitaa kaikkea yrityksen viranomaisasiointia. Suomi.fi-viestien käyttöliittymässä tällä hetkellä oikeushenkilöitä koskevat haasteet edellyttävät vielä merkittävää kehitystyötä, minkä vuoksi tukipalvelulain sääntelyä ei ole oikeushenkilöiden osalta mahdollista tarkastella vielä tämän hankkeen yhteydessä.”

Suomi.fi-viestien toiminnallisuudet eivät näin ollen käytännössä kannusta kaikkia, varsinkaan suurempia yrityksiä, Suomi.fi-viestien käyttöön. Viranomaisen velvoite tarjota kyseistä palvelua tiedoksiantojen vastaanottamiseen asiakkailleen ei kuitenkaan voimassa olevassa laissa taikka esitetystä uudesta sääntelystä rajaudu pelkkiin yksityishenkilöihin. Myöskään se, että Suomi.fi-viestien postilaatikko luodaan esitetyn sääntelyn mukaan automaattisesti vain henkilöille, ei rajaa

yrityksiä palvelun käyttäjien tai sääntelyn ulkopuolelle, koska yritykset voivat ryhtyä palvelun käyttäjiksi omalla ilmoituksellaan.

Tullin käsitys esitetystä sääntelystä on, että viranomaisen olisi haettava tukipalvelulain 7 §:ssä tarkoitettua poikkeuslupaa niihin tilanteisiin, joissa se ei tarjoa yritysasiakkaille tiedoksiantomenettelyyn Suomi.fi-viestejä. Poikkeuslupan hakemisen perusteluna olisi, ettei palvelu täytä puolesta-asioinnin vaatimuksia. Tulli pyytää, että esityksen perusteluihin täsmennettäisiin, tuleeko viranomaisen hakea poikkeuslupaa tilanteessa, jossa se ei tarjoa yritysten tiedoksiantoihin Suomi.fi-viestejä. Koska Suomi.fi-viestien toiminnallisuudet ovat vielä kehittymättömät yritysasiakkaiden asiointitarpeita ajatellen, olisi perustelua, että poikkeuslupan hakeminen ei koskisi tilannetta, jossa viranomainen ei tarjoa yritysasiakkaille toimitettaviin tiedoksiantoihin Suomi.fi-viestejä.

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

2 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttaminen

2.1 Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

2.1.1 Suostumus

2.1.1.1 Suostumuksen vaatimus asiointipalveluissa

Ehdotetun 18 §:n 2 momentin mukaan viranomainen lähettää asiakirjan: 1) viestinvälityspalveluun; 2) asiointipalveluun; tai 3) muuhun kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun sähköiseen osoitteeseen, jonka tiedoksiannon vastaanottaja on ilmoittanut yhteystiedokseen.

Esityksen mukaan sähköinen tiedoksianto viestinvälityspalveluun eli Suomi.fi-viesteihin olisi mahdollinen ilman tiedoksiannon vastaanottajan suostumusta. Säännökset mahdollistaisivat viranomaiselle sähköisen tiedoksiannon toimittamisen viestinvälityspalveluun ilman vastaanottajan erillistä suostumusta, jos vastaanottajalla on viestinvälityspalvelu käytössään (s. 38, 96). Sääntely mahdollistaisi sähköisen tiedoksiannon toimittamisen ilman vastaanottajan erillistä suostumusta myös viranomaisen omaan sähköiseen asiointipalveluun edellyttäen, että henkilön viestinvälityspalvelun tilille lähetettäisiin tästä ilmoitus (s. 39). Muu sähköinen tiedoksianto esimerkiksi suoraan henkilön sähköpostiosoitteeseen edellyttäisi, että henkilö on antanut viranomaiselle sähköisen yhteystiedon (s. 39).

Säännöksen perustelujen mukaan tiedoksiantaminen ilman suostumusta olisi mahdollista vain silloin, kun asiakkaalla on Suomi.fi-viestit käytössään. Jos tiedoksianto toimitetaan viestinvälityspalveluun tai viestinvälityspalvelua hyödyntäen, suostumusta ei edellytetä. Momentin 1 kohdan osalta eli viestinvälityspalvelun ollessa käytössä mahdollisuus tiedoksiantoon ilman suostumusta nivoutuu ehdotetun tukipalvelulain 8 d §:ään, jonka mukaan palvelutuottaja luo täysikäiselle henkilölle viestinvälityspalvelutilin, kun henkilö tunnistautuu 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua käyttäen. Viestinvälityspalvelun tili luodaan suostumusta kysymättä.

Tullin käsityksen mukaan ehdotetun 18 §:n 2 momentin 2 kohdasta ei ilmene, että siinä tarkoitettuun viranomaisen asiointipalveluun tapahtuvaan sähköiseen tiedoksiantoon tarvittaisiin asiakkaan suostumus silloin, kun käytössä ei ole Suomi.fi-viestejä. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 95) mukaan pykälässä ei säädettäisi enää asianosaisen suostumuksesta sähköiseen

tiedoksiantoon. Säännöksestä välittyy vaikutelma, että myös asiointipalveluun tapahtuva tiedoksianto tapahtuisi suostumuksetta, sillä momentin 2 kohdassa ei ole mukana suostumusvaatimusta, eikä kohtaan 2 sovelleta, mitä tukipalvelulain puolella säädetään viestinvälityspalvelun käyttöönotosta ilman suostumusta, silloin kun kokonaisuuteen eivät liity Suomi.fi-viestit. Kuitenkin esityksen useissa kohdissa todetaan, että suostumuksetta tiedoksiantaminen liittyy Suomi.fi-viestinvälityspalvelun käyttäjiin. Tullin käsityksen mukaan säännöstä tulisi tämän osalta tarkentaa ja asia avata tarkasti myös säännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin. Jos asiointipalveluihin ilman Suomi.fi-viestien käyttämistä tapahtuvat tiedoksiannot vaatisivat jatkossakin asiakkaan suostumuksen, tämän tulisi käydä säännöksestä ilmi. Säännöksestä tulisi ilmetä, että kun tiedoksianto toimitetaan asiointipalveluihin ilman Suomi.fi-viestien kytkyä, tällöin asiakkaan pitää antaa suostumus tai jättää sähköinen yhteystieto tiedoksiannon toimittamista tai ylipäättään sähköistä asioimista varten (sähköisen yhteystiedon ilmoittaminen = asiointilain mukainen suostumus), jos tämä on sääntelyn tarkoituksena.

2.1.1.2 Suostumuksen yksilöiminen

Ehdotetun 18 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan asiakirja voitaisiin antaa tiedoksi myös muuhun kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun sähköiseen osoitteeseen, jonka tiedoksiannon vastaanottaja on ilmoittanut yhteystiedokseen. Kysymyksessä olisi tilanne, jossa tiedoksiantoon ei liity Suomi.fi-viestinvälityspalvelu eikä viranomaisen asiointipalvelu. Tällöin tiedoksianto toimitettaisiin sähköisesti, jos asiakas on ilmoittanut sähköisen yhteystiedon.

Esitetyn 18 §:n 2 momentin 3 kohdan perustelujen (s. 96) mukaan säännös vastaisi käytännössä voimassa olevan lain edellytystä asianosaisen suostumuksesta, sillä sähköisen osoitteen tulisi olla henkilön viranomaiselle ilmoittama. Sähköinen yhteystieto tulisi olla ilmoitettu viranomaiselle asian käsittelyn yhteydessä tai viranomaisen tulisi muutoin varmistua sähköisen osoitteen ajantasaisuudesta. Kohdassa 3 tarkoitettu tiedoksiantomenettely, jossa asiakkaan tulisi ilmoittaa sähköinen yhteystieto, tapahtuisi siten asiointilain perustelujen mukaisen suostumuksen edellytyksin. Suostumukselle ei ole säädetty voimassa olevassa asiointilaissa muotovaatimuksia. Lain esitöiden mukaan keskeistä on, että suostumuksenantaja ymmärtää, että tiedoksianto voidaan toimittaa hänelle sähköisesti (HE 111/2010 vp, s. 6). Suostumuksen antaminen voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että sähköisessä lomakkeessa on erityinen kohta, jossa henkilö voi ilmoittaa halutun tiedoksiantotavan tai muuttaa aikaisemmin ilmoittamaansa tiedoksiantotapaa (HE 17/2002 vp, 18 §:n yksityiskohtaiset perustelut). Samoin esimerkiksi vain sähköisen yhteystiedon ilmoittaminen asiaa vireillepantaessa voisi olla suostumus (HE 111/2010 vp, s. 6).

Tulli ehdottaa, että 18 §:n 2 momentin 3 kohdan osalta täsmennettäisiin, pitääkö sähköisen yhteystiedon olla nimenomaisesti tiedoksiantoa varten annettu, vai riittääkö, että asiakas on ilmoittanut sähköisen osoitteen sen käyttötarkoitusta täsmentämättä tai yksilöimättä. Tullin käsitys esitetystä säännöksestä on, ettei siinä edellytettäisi yhteystiedon täsmentämistä tiedoksiannon käyttötarkoitukseen. Jos sähköisen yhteystiedon ilmoittaminen riittäisi sähköisen tiedoksiannon toimittamiseksi, viranomaiselle avautuisivat laajemmat mahdollisuudet sähköisen tiedoksiantotavan hyödyntämiselle, kuin tilanteessa, jossa sähköinen yhteystieto olisi yksilöitävä asiakirjan tiedoksiantamisen tarkoitukseen.

Tulli on edellä kohdassa 2.1.1.1 käsitellyt kysymystä suostumuksen vaatimuksesta tilanteessa, jossa viranomainen toimittaa tiedoksiannon asiointipalveluissa ilman Suomi.fi-viestejä. Esitetyn 18 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan viranomainen lähettää tiedoksiannettavan asiakirjan asiointipalveluun. Esitetyn 19 b §:n mukaan viranomaisen on ilmoitettava asiointipalveluun lähetetystä tiedoksiannettavasta asiakirjasta sen vastaanottajalle. Jos viestinvälityspalvelu ei ole käytettävissä,

ilmoitus lähetetään muuhun sähköiseen osoitteeseen, jonka viestin vastaanottaja on ilmoittanut viranomaiselle tätä tarkoitusta varten. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 99, 100) mukaan tässä tapauksessa tiedoksianto viranomaisen asiointipalvelussa edellyttäisi sitä, että tiedoksiannon vastaanottajan tulisi olla etukäteen ilmoittanut viranomaiselle tällainen sähköinen osoite ilmoituksen lähettämistä varten.

Tullin käsityksen mukaan 18 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tiedoksiantotilanteessa yhteystieto tulisi olla annettu nimenomaan ”tätä tarkoitusta” eli tiedoksiannosta ilmoittamista varten, toisin kuin esitettyssä saman momentin 3 kohdassa, jossa sähköisen yhteystiedon ilmoittaminen riittäisi. Tulli pyytää tarkentamaan säännöskohtaisiin perusteluihin, poikkeavatko 2 ja 3 kohdissa tarkoitettut yhteystiedon antamisen tilanteet toisistaan yhteystiedon yksilöimiskysymyksen osalta.

2.1.2 Sääntelyn soveltaminen yrityksiin

Esitettyjä 18 ja 19 §:iä sovellettaisiin viranomaisen asiakirjan tiedoksiantoihin. Säännösten soveltamisalaa ei ole rajattu tiedoksiantoihin henkilöille. Tukipalvelulakiin esitettyä 8 d §:ää, jonka mukaan Suomi.fi-tunnistautuneelle täysi-ikäiselle henkilölle luodaan automaattisesti Suomi.fi-viestit postilaatikko, sovellettaisiin vain henkilöihin, ei yrityksiin.

Asiointilain perusteluihin olisi Tullin näkemyksen mukaan tarpeellista täsmentää, että asiointilain 18 ja 19 §:än soveltamista ei ole rajoitettu mihinkään asiakaskuntaan vaan sitä sovelletaan niin henkilöille kuin yrityksillekin toimitettaviin tiedoksiantoihin.

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

2 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttaminen

2.2 Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

Lakiesityksessä muutettaisiin asiakirjojen määräaika koskevaa sääntelyä siten, että sähköisen asiakirjan katsotaan saapuneen viranomaiseen määräajassa, mikäli asiakirja on perillä viranomaisessa määräajan viimeisen päivän aikana. Nykyisin vastaava määräaikasäännös soveltuu viranomaisen pyytämään asiakirjaan riippumatta siitä, millä tavalla se toimitaan viranomaiselle.

Tullilla ei ole huomautettavaa esitykseen.

Muut huomiot

2 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttaminen

2.3 Muut huomiot

Muilta osin viitataan lausunnon kohtaan 7.

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

3 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain ja digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain soveltamisalan muuttaminen

3.1 Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

3.1.1 Asiointilain soveltamisalan muuttaminen

Esityksen mukaan asiointilain soveltamisalaa muutettaisiin käsittämään myös esitutkinta, joka voimassa olevassa laissa on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle (s. 92). Tulli on esityksessä tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Tullilla ei ole huomautettavaa lain soveltamisalan muuttamiseen.

Toimivaltaan liittyvänä kysymyksenä Tulli kiinnittää huomiota asiointilain 2 §:ää koskeviin yksityiskohtaisiin perusteluihin. Säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 93) puhutaan sakkomenettelystä ja todetaan, että rikoksesta ja tapauksesta riippuen poliisi tai syyttäjä määrää seuraamuksen. Tulli huomauttaa, että myös Tulli esitutkintaviranomaisena voi antaa sakkomääräyksen ja rikesakkomääräyksen tietyissä tilanteissa. Perusteluja tulisi näiltä osin täydentää viitaten poliisin lisäksi Tulliin joko nimenomaisesti tai esitutkintaviranomaisen käsitteellä.

3.1.2 Digipalvelulain soveltamisalan muuttaminen

Esityksen mukaan digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (digipalvelulaki) 2 lukua, jossa on säädetty viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestämisestä yleisölle, sovellettaisiin jatkossa myös esitutinnan toimittamiseen (s. 100). Tulli on esityksessä tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Tullilla ei ole huomautettavaa soveltamisalan muuttamista koskevaan ehdotukseen.

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessioite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

4 Oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttaminen

4.1 Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessioite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

Tullilla ei ole esityksestä lausuttavaa.

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

4 Oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttaminen

4.2 Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

Tullilla ei ole esityksestä lausuttavaa.

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

5 Tuomioistuinmaksulain muuttaminen

5.1 Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

Tullilla ei ole lausuttavaa esityksestä.

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitteko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

6 Vaikutusarvioinnit

6.1 Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitteko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asiointilain ja digipalvelulain 2 luvun soveltamisalaa niin, että niitä sovellettaisiin myös esitutkintaan. Henkilötietojen käsittelyyn esitutkinnassa sovelletaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ((EU) 2016/679) ja kansallisen tietosuojalain (1050/2018) sijaan niin sanottua rikosasioiden tietosuojalakia (1054/2018), jolla on täytäntöönpantu niin sanottu rikosasioiden tietosuojadirektiivi ((EU) 2016/680). Tullin osalta rikosasioiden tietosuojalain alaiseen käsittelyyn sovelletaan erityislakina myös henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia. Esityksessä ei ole kuvattu tietosuoja-rikosasioiden tietosuojalain alaisesta käsittelystä. Tulli esittää, että perusteluihin täydennettäisiin tietosuojan osalta myös rikosasioiden tietosuojalain alainen käsittely.

Muut huomiot

7 Muut huomiot

7.1 Yleiset huomiot

Esityksessä tavoitellaan sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta sellaisille julkisen hallinnon henkilöasiakkaille, joilla on mahdollisuus ja kyvykyys sähköiseen asioimiseen ja sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamiseen. Tulli puoltaa esitystä sähköisen tiedoksiannon etusijasta viranomaisten sähköisiä palveluja käyttäville. Siirtyminen ensisijaisesti sähköisiin tiedoksiantoihin viranomaisviestinnässä nopeuttaa asioiden käsittelyä, vähentää paperinkulutusta sekä tukee digitalisaation edistämistä. Tullin virkailijatehtävissä paperisista tiedoksiannoista luopuminen keventää myös hallinnollista taakkaa ja vähentää työvaiheita.

7.2 Yhdenvertaisuus, helppokäyttöisyys ja palvelun luonteen huomioiminen asioinnissa

Viranomaisviestinnän siirtyminen ensisijaisesti sähköiseksi asettaa entistä painavampia vaatimuksia julkisten digitaalisten palveluiden saavutettavuudelle ja helppokäyttöisyydelle. Suomalaisten digitaidot ovat Euroopan parhaimmista: EU Digital Decade -mittariston mukaan 82 % suomalaisista oli vähintään digitaaliset perustaidot vuonna 2024. Kuitenkin osalla suomalaisista digitaidot ovat

edelleen rajalliset. Tämän vuoksi käyttöönottovaiheen suunnittelu on tärkeä tehdä yhteistyössä sidosryhmien kanssa, myös eri käyttäjäryhmät kansalaisista huomioiden.

Palvelun käyttöönotto ja viranomaisviestinnän keskittäminen sähköiseksi vaatii toimivaa käyttäjätukea ja neuvontaa, joiden tuottaminen puolestaan vaatii viranomaisilta resursseja. Ottaessaan Suomi.fi-viestit käyttöön kansalainen ei voi itse valita, minkä viranomaisten viestejä hän sitä kautta vastaanottaa, vaan palveluun saapuvat kaikkien sitä hyödyntävien viranomaisten viestit sekaisin. Asiakkaan on tärkeä ymmärtää palvelun luonne. Suomi.fi-viestien kautta voi saapua viranomaisilta muun muassa päätöksiä, laskuja, sairaaloiden ajanvaraustietoja ja muita tärkeitä asiakirjoja, kuten hallinnollista haltuunottoa koskevia ilmoituksia ja kutsuja kuulemiseen. Mikäli Digi- ja väestötietovirasto jatkossa keskittyy neuvontapalveluihinsa erityisesti digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta, VN/25665/2024), toivotaan tähän liittyvää viranomaiskoordinaatiota ja yhteistyötä parannettavan edelleen siten, että Digi- ja väestötietoviraston neuvontapalvelun käyttö vähentää yleistä Digi- ja väestötietoviraston palveluiden käytön neuvontatarvetta muilta viranomaisilta. Digi- ja väestötietovirastolta toivotaan myös hyvää ja riittävän hyvin käyttäjäkuntansa tavoittavaa palvelun luonnetta ja käyttöä koskevaa kansalaisviestintää.

7.3. Suomi.fi-viestejä koskevat rekisterinpitovastuut tietosuojassa

Esityksessä todetaan henkilötietojen käsittelystä Suomi.fi-viesteissä (s. 14), että Digi- ja väestötietovirasto ei kerää tai käsittele erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja eikä rikostuomioita tai rikkomuksia koskevia tietoja, mutta palvelun kautta kulkevat viestit voivat sisältää tällaista tietoa. Digi- ja väestötietovirasto ei ole Suomi.fi-viestien palveluntuottajana sähköisen viestinnän osapuoli eikä Digi- ja väestötietovirastolla lähtökohtaisesti ole oikeutta lukea luonnollisille henkilöille tai yrityksille saapuneita tai näiden palvelussa lähettämiä viestejä.

Vaikka Digi- ja väestötietovirasto ei olekaan sähköisen viestinnän osapuoli, yllä olevasta kirjauksesta saa käsityksen, että sillä on kuitenkin teknisesti pääsy viesteihin. Tulli esittää, että esitykseen sisältyvää nykytilan kuvausta täydennettäisiin näiltä osin kirjaamalla lyhyesti viesteihin sisältyvät rekisterinpidolliset vastuut ja viestien välittämiseen soveltuva lainsäädäntö. Esitykseen olisi siis hyvä kirjata, kuka toimii viestien osalta rekisterinpitäjänä ja kuka henkilötietojen käsittelijänä sekä miltä osin sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta, kansallista tietosuojalakia ja mahdollista erityislainsäädäntöä ja miltä osin rikosasioiden tietosuojalakia ja mahdollista erityislainsäädäntöä.

7.4 Tiedoksiantamista koskeva sääntely Tullin asioissa

Asiointilain sääntelyä sähköisestä tiedoksiannosta sovelletaan viranomaisen asiakirjojen tiedoksiantoihin, jollei erityislaissa ole toisin säädetty. Tullin asiakirjojen tiedoksiannosta on säädetty tullilaissa tullien määrän tiedoksiantojen osalta. Tullin sähköisissä asiointipalveluissa toimitettaviin tiedoksiantoihin sovelletaan nykytilassa asiointilakia.

Euroopan unionin tullikoodeksin (EU) N:o 952/2013 tarkoituksena on luoda lainsäädännölliset edellytykset täysin sähköistetylle toimintaympäristölle kaikessa tulliasioinnissa. Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 70/2008 mukaisesti komissio ja jäsenvaltiot perustavat turvalliset, integroidut, yhteentoimivat ja helppopääsyiset sähköiset tullijärjestelmät tullilmoitusten, tullilmoitusten mukana seuraavien asiakirjojen ja todistusten sisältämän sekä muun asiaankuuluvan tiedon vaihtoa varten. Komissio ja jäsenvaltiot luovat näiden sähköisten tullijärjestelmien toiminnan edellyttämät rakenteet ja välineet.

Lähtökohtana tullikoodexsia sovellettaessa on, että Tullin ja asiakkaan suorittamat tullitoimenpiteet tehdään sähköisesti. Tulliviranomaisten ja talouden toimijoiden välinen tietojenvaihto, kuten ilmoitukset, hakemukset ja päätökset, sekä tällaisen tiedon tallentaminen, on tehtävä sähköisiä tietojenkäsittelymenetelmiä käyttäen (tullikoodexsin 6 artiklan 1 kohta; poikkeuksista artiklan 3 ja 4 kohdissa). Talouden toimijalla tarkoitetaan henkilöä, joka liiketoimintaa harjoittaessaan osallistuu tullilainsäädännön piiriin kuuluviin toimiin (tullikoodexsin 5 artiklan 5 kohta). Henkilöasiakkaiden tulee antaaulli-ilmoitus sähköisesti (tullikoodexsin 158 artiklan 1 ja 2 kohta ja tullikoodexsin delegoidun asetuksen (EU) 2015/2446 143 artikla). Poikkeuksen tästä muodostavat ainoastaan matkustajat, jotka voivat antaaulli-ilmoituksen myös paperilla (delegoidun asetuksen 143 artikla) taikka tosiasiallisella toimella kaistaa vaihtamalla (delegoidun asetuksen 141 artikla). Muiden kuin talouden toimijoiden osalta tullikoodexsissa ei ole säädetty ilmoitusten sähköisestä vastaanottamisesta.

Tulli on arvioinut, että Tullin asiakirjojen sähköisestä tiedoksiannosta tulisi säätää erikseen tullilaissa siten, että sähköisesti asioivalla asiakkaalla myös tiedoksianto olisi sähköinen. Kysymyksessä ei olisi sähköisen tiedoksiannon etusija vaan velvoite. Tämä edellyttää poikkeamista yleislainsäädännöstä tullilaissa. Tulli pitää tärkeänä yleislainsäädännön ja tullilain muutoksen yhtäaikaista voimaantuloa.

7.5 Voimaantuloaika

Lakien on esitetty tulevan voimaan 1.1.2026 ilman siirtymäaika. Tulli pyytää huomioimaan joko lain voimaantuloajankohdassa tai siirtymäsäännösten kautta sen, että tiedoksianto koskevassa lainsäädännössä tapahtuvat muutokset edellyttävät muutosten suunnittelua ja toteuttamista viranomaisten sähköisiin palveluihin ja tietojärjestelmiin. Tulli on arvioinut, että lainsäädäntömuutosten toteuttaminen sen sähköisiin palveluihin ja järjestelmiin vaatisi vähintään puolen vuoden valmistelun laskettuna siitä ajankohdasta, jolloin ehdotetut muutokset on lukittu. Lisäksi voimaantuloaikataulussa pyydetään ottamaan huomioon erityislakien valmistelun vaatima aika ja mahdollisen samanaikaisen voimaansaattamisen edellytykset ja tarve. Tullilakiin valmisteltavan erityissäännöksen voimaantulon tulisi olla yhdenmukainen yleislain kanssa.

Bage Liisa
Tulli.fi